

ВИКОРИСТАННЯ НЕЧІТКИХ МНОЖИН ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ І ЗАГРОЗ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙ

Кількісне оцінювання впливу негативних чинників (ризиків і загроз) на діяльність підприємства найчастіше проводять з використанням як об'єктивних, так і суб'єктивних методів визначення ймовірності настання несприятливої події та обсягу можливих втрат.

Об'єктивні ймовірності враховують частоту однорідних подій, що відбуваються у незмінних зовнішніх умовах. Однак у реальній економіці відсутні як однорідні підприємства, так і незмінність зовнішніх та внутрішніх умов їхнього функціонування. Частково подолати цю проблему можна у результаті використання суб'єктивних ймовірностей. Їх встановлюють експерти. Але недоліком суб'єктивних ймовірностей є те, що посилюється вплив суб'єктивних переваг експерта на саму оцінку, і в ній дуже мало інформації про те, як її отримали. Використання ж нечітких множин дає змогу в межах однієї моделі формалізувати і особливості економічного об'єкта, і пізнавальні особливості особи, що приймає рішення (аналітика та менеджера) стосовно цього об'єкта [1, с.8-12].

Оцінюванню ризиків за допомогою нечітких множин присвячені праці як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Так, у [2] запропоновано модель оцінювання аудиторського ризику, у [3] оцінено ризик інформаційної безпеки. Російський вчений А.О.Недосекін у своїх працях [1] оцінював ризик банкрутства підприємства, інвестиційний ризик на фондовому ринку, ризик лізингової компанії тощо.

У [4] наголошено, що ідентифікація ризиків часто становить велику проблему. Це пов'язано з неправильним вибором ризикоутворюючих чинників. Автори стверджують, що можна зібрати значну кількість чинників ризику, які існують в природі, проте їхня активізація не вплине на діяльність підприємства. Тому важливим є виокремлення тільки тих чинників, які реально мають істотний вплив на вибраній об'єкт.

Зазначимо, що для підприємства, яке перебуває у стані кризи, рівень невизначеності набагато вищий, ніж для успішно функціонуючого підприємства, оскільки антикризове управління завжди пов'язане з набагато більшою кількістю ризиків та загроз. Також підвищеною є чутливість підприємства до впливу негативних чинників. Ті ризики і загрози, які є допустимими для успішних підприємств, можуть бути катастрофічними для кризових. Настання окремих з них може не лише поглибити кризу, але й сформувати умови, за яких подальша реалізація антикризових заходів стане неможливою, і єдиним варіантом, що залишиться, буде ліквідація підприємства.

Використання традиційних методів оцінювання ризиків та загроз, що базуються на об'єктивних та суб'єктивних величинах, не дає можливості максимально врахувати особливості розвитку кризи конкретного підприємства, внутрішні та зовнішні умови його діяльності, можливості антикризового менеджменту тощо. Зазначене знижує достовірність отримуваних оцінок щодо впливу негативних чинників на процес антикризового управління, що і зумовлює необхідність використання нечітких множин.

Зміст антикризової програми залежить від глибини (фази) кризи. На першій фазі глибина кризи може бути неістотною, підприємство залишається стійким, проте потребує реалізації низки антикризових заходів, за допомогою яких можна достатньо швидко відновити стан його рівноваги. Друга фаза вже загрожує існуванню підприємства і вимагає розроблення та реалізації санаційної програми. Для подолання цієї фази кризи розробляють та реалізують оперативну програму санації, що дає змогу покрити поточні збитки та відновити платоспроможність, а також комплекс заходів стратегічного характеру, що забезпечить розвиток підприємства у перспективі. Третя фаза пов'язана з санаційною неспроможністю підприємства і відкриттям процедури ліквідації. На цій фазі підприємство нездатне забезпечити реструктуризацію та списання боргів або здійснити інші ефективні антикризові дії внаслідок вичерпання існуючих та відсутності потенційних фінансових, матеріальних, трудових та інших ресурсів функціонування, тому існування підприємства в якості самостійної структури стає неможливим [5].

У другій фазі кризи підприємство перебуває під впливом набагато більшої кількості негативних чинників, оскільки, крім подолання наслідків кризи, обов'язковими мають бути якісні зміни.

Необхідними є модернізація обладнання, впровадження нових технологій, оновлення асортименту продукції, пошук нових ринків збуту тощо. Керівництво підприємства має змінювати управлінські підходи, переходити до впровадження нових методів організації різних напрямів діяльності. Лише впровадження інновацій різного виду може забезпечити прибутковість, фінансову стійкість і конкурентоспроможність підприємства у довготерміновому періоді. Реалізація таких заходів пов'язана з ресурсними, кадровими, інформаційними, виробничими, технологічними, технічними ризиками, а також ризиками маркетингу.

Будь-яка інновація потребує значних фінансових та матеріальних ресурсів. Тому виникає ймовірність появи ресурсного ризику, який може бути пов'язаний з нестачею необхідних засобів для реалізації інновації. Варто також виділити кадровий ризик, який проявляється у вигляді некомпетентності працівників у процесі реалізації і застосування нововведень. Крім того, важливу роль відіграє інформаційний ризик, який характеризується недостовірною або неповною інформацією про потреби споживачів, конкурентів, постачальників тощо.

Суть виробничого ризику полягає у невиконанні фірмою своїх планів щодо виробництва продукції. Реалізація інновацій у виробництво може призвести до зростання витрат, неадекватного використання нової техніки, зниження рівня постачання, порушення технології виконання операцій тощо. Причиною технологічних і технічних ризиків є зношеність основних засобів виробництва, а також їх застарілість і неефективність щодо збалансованого процесу виробництва.

Впровадження інновацій призводить до появи нових товарів чи покращення якості вже існуючих, створення нових процесів, послуг тощо. Для того, щоб нововведення були позитивно сприйняті споживачами необхідна ефективна маркетингова політика. У процесі збуту продукції часто виникає ризик маркетингу, який проявляється у вигляді зменшення обсягів реалізації продукції та зниженні цін на неї.

Вихід з кризи підприємства неможливий без здійснення інноваційної діяльності, спрямованої на оновлення виробництва, створення нових товарів, освоєння інших джерел постачання, реорганізації структури управління тощо. Проте коли підприємство є нестійким, розроблення і реалізація інновацій стає ще більш ризикованим. Для недопущення цього необхідним є виявлення та оцінювання всіх можливих ризиків і загроз при впровадженні нововведень.

1. Недосекин А. Финансовый менеджмент на нечетких множествах: монография [Электронный ресурс] / А.О.Недосекин. – Режим доступа: mirkin.ru/docs/book0308_033.pdf 2. Загородній А.Г. Ризики аудиторської діяльності: методика виявлення й оцінювання: монографія / А.Г.Загородній, Л.М.Пилипенко. – Львів: ЗУКЦ, 2010. – 232 с. 3. Замула О.А. Застосування теорії нечітких множин та лінгвістичної невизначеності при оцінюванні ризиків інформаційної безпеки / О.А. Замула, В.І. Черниш, О.І. Аніщенко // Системи обробки інформації. – 2011. – №5(95). – С.152-155. 4. Недосекин А.О. Идентификация и анализ рисков бизнеса с использованием методов теории нечетких множеств [Электронный ресурс] / А.О.Недосекин, К.Е.Павлов, Л.А.Волкова. – Режим доступа: ifel.ru/br4/3.pdf 5. Селюченко Н.Є. Економічна безпека підприємства як результат реалізації антикризових заходів / Н.Є.Селюченко, В.М.Климаш // Вісник НУ “Львівська політехніка” “Логістика”. – 2012. - №749. - С.260-265.